

ARCHIWUM ETNOGRAFICZNE
Tropem Kolberga-etnograficzne badania terenowe Zagłębia Dąbrowskiego
Projekt MKiDN-Kolberg 2014

Miejscowość: Sączów	Zagadnienia ogólne: ZWYCZAJE I OBRZĘDY WIELKANOCNE	Zagadnienia szczegółowe: Niedziela Palmowa
Województwo: śląskie		
Informator: Stanisława Kałuża	Numer karty: 1	
Badacz: Michał Kałuża		
Data: 25.05.2014		

CZĘŚĆ I

METRYCZKA:

1. Imię i nazwisko informatora: Stanisława Kałuża
2. Data (rok) i miejsce urodzenia: 02.12.1948, Sączów
3. Miejsce zamieszkania (od kiedy mieszka w danej miejscowości, wsi?): Sączów, od 1948r
4. Wyznanie: rzymsko-katolickie
5. Wykształcenie i zawód: policealne, emerytowana nauczycielka

CZĘŚĆ II

I. NIEDZIELA PALMOWA

1. Niedziela Palmowa w kalendarzu chrześcijańskim jest świętem ruchomym, przypada na tydzień przed zmartwychwstaniem, kończy okres Wielkiego Postu. Jest też pierwszym dniem Wielkiego Tygodnia. Nazywano ją również niedzielą wierzbną. Palmy święci się, aby przypomnieć rzucanie gałązek pod stopy Jezusa przez dzieci hebrajskie.

2. Według informatora, w tym dniu święcono gałązki wierzby z pąkami zwanymi baziami lub kotkami, jak i również forsycję, bukszan, tuję, gałązki leszczyny, borówki oraz żonkile. Palma mogła się też składać z samych wierzbowych witek. Dodatki i przystrojenia nie miały znaczenia, były dekoracją. Najprostsza palma składała się z gałązek drzewa iglastego, leszczyny, wierzby oraz forsycji lub żonkili. Taki bukiet dekorowano bibułowymi kwiatami i wstążkami. Palmę wielkanocną wykonywały najczęściej babcie bądź mamy. Gałązki noszono do kościoła, gdzie kapłan je święcił. Poświęcona palemka pozostawiana była przed domem lub na polu. Wierzono, że to zapewni gospodarzowi urodzaj i dostatek, będzie strzegła zasiewów i plonów przed szatanem. Wierni przechowują palmy przez cały rok, aby w następnym roku mogły zostać spalone na popiół, którym są posypywane głowy w Środę Popielcową.

3. Zdaniem informatora obecnie organizuje się konkursy na najpiękniejszą palmę. Wystawy palm mają miejsce w kościele. Przedszkolaki, dzieci szkolne i dorośli przystępują do konkursu.

Przysłowie mówi, że „Gdy w palmowa Niedzielę słońce świeci, pełne będą stodoły i beczki i sieci”.

Obecnie kapłan w niedziele Palmowa nie przywdziewa szat pokutnych, fioletowych, jak to było w zwyczaju do niedawna, ale czerwone.

ARCHIWUM ETNOGRAFICZNE
Tropem Kolberga-etnograficzne badania terenowe Zagłębia Dąbrowskiego
Projekt MKiDN-Kolberg 2014

Miejscowość: Sączów	Zagadnienia ogólne: ZWYCZAJE I OBRZĘDY WIELKANOCNE	Zagadnienia szczegółowe: Wielki Tydzień
Województwo: śląskie		
Informator: Stanisława Kałuża	Numer karty: 2	
Badacz: Michał Kałuża		
Data: 25.05.2014		

II. CZĘŚĆ

Wielki Czwartek

1. Wielki Czwartek-Ostatnia Wieczerza
2. Wieczorem w Wielki Czwartek dzieci strugały z gałązek wierzbowych krzyżyki.

Wielki Piątek

3. Nie było innej nazwy dla tego dnia
4. W Wielki Piątek odbywa się droga krzyżowa, jako jedyne nabożeństwo w tym dniu (nie ma mszy). Następuje złożenie ukrzyżowanego Jezusa w grobie.

5. Informator wspomina, że dzieci wczesnym rankiem udawały się do źródła po wodę, aby umyć w niej twarz. Źródłana woda miała chronić przed chorobami i dodawać urody. Wczesnym rankiem dzieci z ojcem wychodziły w pole, aby tam wsadzić w ziemię krzyżyki zrobione z gałązek wierzbowych. Krzyżyki wkładano też do stodoły, obory, na strych domu. Miały chronić gospodarstwo przed nieszczęściem, przed złymi żywiołami.

W Wielki Piątek każda rodzina zachowywała ścisły post. Nie jadło się potraw tłustych i mięsnych. Spożywano tylko jeden posiłek do syta i niewielkie posiłki.

W Wielki Piątek ludzie w godzinach popołudniowych zachowywali ciszę. Nie pracowali w polu, nie krzyczeli, zachowywali powagę, podobnie jak w domu po stracie kogoś bliskiego. Przysłowia:

„Gdy w Wielki Piątek rosa, na łące nie chwyci się kosa”

„Gdy Wielki Piątek ponury Wielkanoc będzie bez chmury”

„jeśli w Wielki Piątek deszcz kropi, radujcie się chłopci”

Zdaniem informatora głównym powodem zaniku wymienionych zwyczajów jest zmiana zabudowy terenu, zanik naturalnych źródeł wody. Mniejsza ilość pól uprawnych, małe zainteresowanie rolnictwem oraz mała dbałość dorosłych o przekazywanie dzieciom rodzinnych tradycji.

Wielka Sobota

6. Informator nie pamięta innej nazwy stosowanej na czas Wielkiej Soboty. W tym dniu chodzono do kościoła ze święconką. Dzisiaj również chodzimy w wielką sobotę święcić pokarmy.

ARCHIWUM ETNOGRAFICZNE
Tropem Kolberga-etnograficzne badania terenowe Zagłębia Dąbrowskiego
Projekt MKiDN-Kolberg 2014

Miejscowość: Sączów	Zagadnienia ogólne: ZWYCZAJE I OBRZĘDY WIELKANOCNE	Zagadnienia szczegółowe: Wielki Tydzień
Województwo: śląskie		
Informator: Stanisława Kałuża	Numer karty: 3	
Badacz: Michał Kałuża		
Data: 25.05.2014		

7. Obok kościoła pali się ogniska, święci się wodę i ogień. Wystawioną w kościele wodę nabierają wierni do małych pojemników i zanoszą do domu. Kiedyś w każdym domu na ścianie obok wejściowych drzwi było powieszone małe naczynie, w którym była święcona woda. Święcona wodę potem wlewano do talerzy w czasie kolędy, ksiądz kropił nią i błogosławił dom.

W czasie palenia ogniska ksiądz ma w ręku Świecę Paschalną i wbija w nią gwoździe na znak ran ukrzyżowanego Jezusa. Gwoździe mają kolor czerwony jak krew Jezusa.

8. Święcenie pokarmów ma znaczenie symboliczne- oznacza zmartwychwstanie i nowe życie. Dawniej w koszyczku znajdował się:

chleb- aby starczyło go dla wszystkich i żebyśmy go szanowali

sól- aby chroniła nas od zepsucia, że jesteśmy solą ziemi i na nic się nie przydamy, jeśli zwietrzejemy

owoce- abyśmy spożywając je mieli siłę do przynoszenia obfitych owoców naszej pracy

mięso- na pamiątkę uświęcenia baranka paschalnego, którego krew ocaliła wychodzących z niewoli

jajka- symbol odradzającego się życia

Współcześnie w koszyczku mamy: zajaczki, baranki, kurczaczki, jajka, szynkę, chrzan, sól, chleb.

Tradycyjny koszyk wielkanocny zrobiony jest z wikliny, przybrany bukszpanem i przykryty koronkową serwetką. Koszyczki dekoruje się wiosennymi kwiatami, bukszpanem, wstążkami, baziami.

Wielka Niedziela

11. Według informatorki Wielka Niedziela to zmartwychwstanie lub Wielkanoc.

12. Tego dnia przede wszystkim wierni szli do kościoła na najważniejsze nabożeństwo w tym dniu- rezurekcję. Z figurką Zmartwychwstałego trzykrotnie odbywa się procesja wokół kościoła, śpiewa się Alleluja, odbywa się parada organizacji wiejskich KGW, OSP, sztandary, orkiestra.

Przysłowia:

„Gdy Zmartwychwstanie dżdżysta i chłody,
Do Zielonych Świątek więcej deszczu niż pogody”

„Biała Wielkanoc mało masła zapowiada”

ARCHIWUM ETNOGRAFICZNE
Tropem Kolberga-etnograficzne badania terenowe Zagłębia Dąbrowskiego
Projekt MKiDN-Kolberg 2014

Miejscowość: Sączów	Zagadnienia ogólne: ZWYCZAJE I OBRZĘDY WIELKANOCNE	Zagadnienia szczegółowe: Wielki Tydzień
Województwo: śląskie		
Informator: Stanisława Kałuża	Numer karty: 4	
Badacz: Michał Kałuża		
Data: 25.05.2014		

„ W Wielką niedzielę pogoda-duża w polu uroda”
„ Taka Wielkanoc, jakie zapusty”
„Takie Zmartwychwstanie, jakie Zwiastowanie”

13. Wielkanocne śniadanie to wspólny posiłek domowników, jedzenie poświęconych pokarmów. Do stołu zasiadają 3-4 pokolenia. Na stole są wędzonki, jajka, chrzan, babki, mazurki, żurek z białą kielbasą. Stół jest ładnie ozdobiony kwiatami. Jest też rzeżucha (mini trawnik) wychodowana wcześniej na domowym parapecie.

14. Przy stole odbywały się zabawy np. kulanie jajek po stole, powinny się zderzyć. Wygrywa ten, którego skorupka nie pęknie.

Poniedziałek Wielkanocny

15. Poniedziałek Wielkanocny nazywany jest Śmigusem-dyngusem lub Lanym Poniedziałkiem

16. Ten dzień również był dniem nabożeństwa w kościele. W tym dniu ksiądz przechodzi przez środek kościoła i obficie kropi wodą święconą zebranych. Robi dyngus. Zgromadzeni też mają przygotowane pisanki-śmigusówki z wodą i robią niespodziankę księdzu.

W tym dniu chłopcy polewali dziewczęta wodą, głównie te urodziwe. Odważni brali wiadra i gonili za koleżankami, sąsiadkami i za narzeczonymi. Dziewczyna, która była cała mokra nie gniewała się na chłopców, była dumna, że chłopcy ją lubią. Czasami dziewczyna łapała za wiadro, aby pozbyć się zalotników.

Dzisiaj coraz częściej ludzie polewają się symbolicznie perfumami. W domach też wczesnym rankiem ludzie wzajemnie się polewają wodą.

17. Informator nie podał żadnych informacji na ten temat